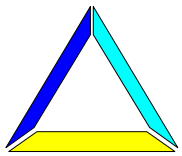
ІНСТИТУТ ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПОЛІТИЧНИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ В УКРАЇНІ
НІМЕЦЬКА КОНСУЛЬТАТИВНА ГРУПА З ПИТАНЬ ЕКОНОМІЧНИХ РЕФОРМ

01034 Київ, вул. Рейтарська, 8/5-А, тел. (+38044) 228-6342, 228-6360, факс 228-6336
E-mail: institute@ier.kiev.ua, http://www.ier.kiev.ua

T25

Бідність в Україні

1. Вступ

Низька купівельна спроможність українського населення завжди була в центрі уваги політиків, особливо у 2003 року, коли звістки про низький урожай зернових ще наприкінці весни призвели до підвищення цін на більшість продуктів харчування. Спочатку реакцією уряду на підвищення цін було впровадження контролю над цінами шляхом встановлення граничного рівня рентабельності для виробників і граничного розміру націнок для роздрібних торгівців. Однак із зростанням цін на зернові політика втручання ставала все більш дорогою з економічної точки зору і в деяких регіонах пряме державне втручання було замінено прямими виплатами бідним верствам населення. В той час як державне втручання дорого коштує, з огляду на негативні економічні наслідки, які воно спричиняє, і є за своєю суттю неефективним у наданні допомоги малозабезпеченим верствам населення, грошові трансферти можуть відігравати важливу роль у наданні продовольчої допомоги бідним. Однак, враховуючи бюджетні обмеження, політики повинні забезпечити максимальну ефективність програми соціальної допомоги. Основним чинником, що робить трансферти неефективними, є неправильна ідентифікація найвразливіших верств населення. Таким чином, при запровадженні програми соціальної допомоги, уряд повинен мати чітку уяву про те, хто є бідні і що є пріоритетом у боротьбі із бідністю. Ця робота є спробою визначити фактори бідності, досліджуючи індивідуальні характеристики домогосподарств.

Структура роботи є наступною. В другому розділі представлений регіональний розподіл бідності, зроблений на основі даних дослідження життя домогосподарств. В розділі 3 досліджується вплив на бідність соціально-економічних характеристик домогосподарства таких як вік його голови, зайнятість, кількість дітей, освітній рівень, наявність земельної ділянки. В четвертому розділі обговорюються деякі аспекти соціальної допомоги уряду. Кінцевий розділ містить висновки і рекомендації.

2. Регіональний розподіл бідності

Аналіз бідності проводиться на основі даних обстеження життя домогосподарств у 2001 році, наданих Держкомстатом. Незважаючи на те, що ці дані дворічної давності і певні зміни відбулися на регіональному рівні, ситуація в цілому не могла так швидко змінитись. Згідно з даними Держкомстата в 2001 році для 32,7% населення середньодушовий дохід за місяць не перевищував 150 гривень, в той час як в 2002 році ця цифра становила 26%. Враховуючи, що в 2002 в Україні була дефляція, зниження частки бідного населення з 32,7% до 26% можна вважати значним. Однак, результати аналізу за даними 2001 року все одно мають сенс, оскільки основні характеристики бідності, навряд чи можуть змінюватись так швидко. Необхідно також зазначити, що в нашому аналізі ми використовуємо сукупні витрати домогосподарства, а не дохід, який дуже часто, особливо в сільській місцевості занижений, за рахунок неврахованої вартості продукції власного виробництва.

При визначенні межі бідності ми використовуємо два визначення бідності. Ми будемо їх називати "Бідність 1-го виду (межа бідності 1)" і "Бідність 2-го виду (межа бідності 2)". Межа бідності 1 – це міжнародно-визначений рівень, який використовується Світовим Банком і дорівнює 1 долару в день на людину. Враховуючи, що офіціальний обмінний курс в 2001 був 5,4437 грн./дол. ця межа бідності становить 163,31 гривень на місяць. Однак, дуже часто використовують і інше визначення бідності: бідними вважаються ті, хто витрачають більше 80% доходу на харчування[1]. В нашій роботі цей поріг бідності називається межа бідності 2[2].

Для вимірювання бідності ми використовуємо два показники: рівень бідності і глибина бідності. Рівень бідності визначається як відношення кількості людей, що живуть за межею бідності до загальної кількості людей в регіоні. Рівень бідності не дає уяви про те, на скільки доходи бідних нижче межі бідності, що повинно враховуватися політиками при прийнятті рішень стосовно того, який регіон потребує допомоги в першу чергу. Для цього використовується показник, що називається глибиною бідності[3], який і показує наскільки середній дохід бідних нижчий за межу бідності. Розраховані показники бідності надані в таблиці 1.

---

[1] Sharmini de Alwis "Регіональне порівняння показників бідності і профіль бідних", ст. 46

[2] Межа бідності розраховується ґрунтуючись на офіційному обмінному курсі. Навіть якщо обмінний курс однаковий в різних регіонах України, купівельна спроможність 1 долара може бути вищою, ніж передбачається обмінним курсом, особливо в сільській місцевості. В цьому випадку доцільно було б використовувати обмінний курс в термінах паритету купівельної спроможності. Однак в останньому випадку межа бідності становить 18 центів в день на людину, або лише 29 гривень в місяць. Таким чином, якщо розраховувати дохід використовуючи паритет купівельної спроможності бідність в Україні повністю зникає. З цієї точки зору, межа бідності 2 здається найбільш доцільною для визначення рівня бідності.

[3] Глибина бідності розраховується за наступною формулою:

Таблиця 1. Розподіл бідності в Україні

	Частка людей, що живуть за межею бідності 1 (млн. людей)	Частка людей, що живуть за межею бідності 2 (млн. людей)	Глибина бідності
Захід[1]			
Сільська місцевість	49 (2,72)	28 (1,54)	27,83
Місто	45 (2,41)	9 (0,47)	27,18
Північ			
Сільська місцевість	40 (0,93)	29 (0,66)	29,19
Місто	37 (1,26)	10 (0,33)	26,57
Центр			
Сільська місцевість	43 (1,17)	24 (0,64)	28,15
Місто	36 (1,16)	6 (0,21)	25,56
Схід			
Сільська місцевість	35 (0,89)	19 (0,48)	30,72
Місто	35 (4,67)	11 (1,41)	26,87
Південь			
Сільська місцевість	51 (1,29)	26 (0,67)	34,34
Місто	40 (1,76)	11 (0,47)	29,13
Україна	39 (18,70)	14 (7,00)	27,89

[1] *Захід*: Закарпатська, Львівська, Волинська, Івано-Франківська, Тернопільська, Рівненська, Хмельницька і Чернівецька області; *Північ*: Житомирська, Київська, Чернігівська, Сумська області; *Центр*: Вінницька, Черкаська, Полтавська, Кіровоградська області; *Схід*: Харківська, Дніпропетровська, Запорізька, Донецька і Луганська області; *Південь*: Одеська, Миколаївська, Херсонська області і АРК.

Джерело:власні розрахунки на основі даних дослідження життя домогосподарств в 2001, наданих Держкомстатом.

В цілому, близько 18,7 млн. людей проживають за межею бідності 1 і близько 7 млн. – за межею бідності 2. Як видно з таблиці 1, бідність 1-го виду домінує в сільській місцевості і різниця між сільською і міською бідністю є найбільшою у південних областях України. З політичної точки зору, цей результат свідчить про те, що у південних областях необхідно в першу чергу надавати допомогу сільським жителям. Крім того, в сільській місцевості частка людей, що проживають за межею бідності 2 більш ніж у два рази вища ніж у містах. Це означає, що сільські жителі значно бідніші стосовно споживання не продовольчих товарів і, таким чином, є більш вразливі до підвищення цін на продовольчі товари.

Коефіцієнти глибини бідності показують, що для людей, що живуть за межею бідності дефіцит доходу складає в середньому по Україні 28,5%.

$IGR = \frac{1}{q}\sum_{i=1}^{q}\frac{(P - y_i)}{P}$, де q – кількість бідних, P – межа бідності, y_i – дохід і-ої бідної людини

Тобто, для того щоб вивести людину із бідності грошовий трансферт повинен в середньому становити 46,5 гривень (0,285*163,31 (межа бідності 1)) на людину за місяць. Як показують дані таблиці 1, у південних областях середній дохід серед бідних є нижчим порівняно з іншими областями і грошовий трансферт тут в середньому повинен складати 56 гривень.

Розподіл показників бідності в розрізі областей Україні зображено на рисунку 1.

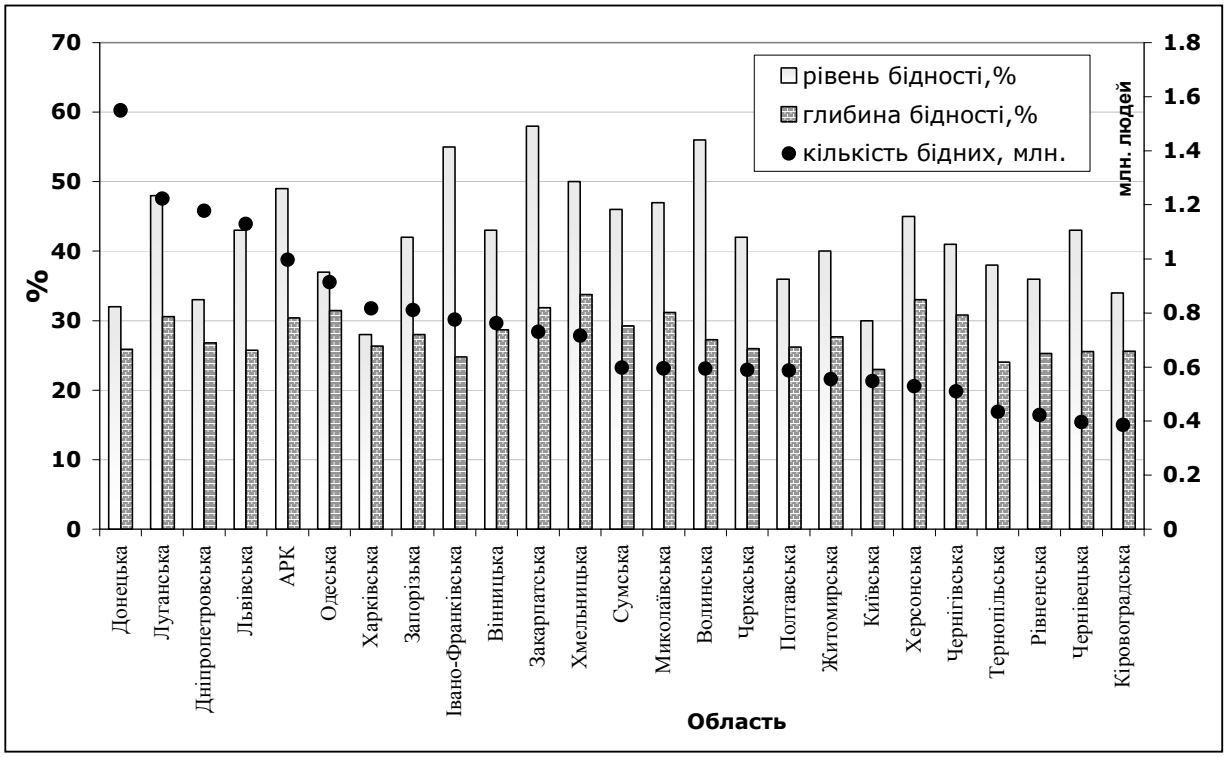

Рис.1. Розподіл бідності в розрізі регіонів України

Як видно з рис.1 показники бідності різняться між регіонами: найбільша частка (58%) бідних в Закарпатській області, в той час як найменша частка (28%) – в Харківській. В той час як такий відносний показник як частка бідних дає уяву про рівень бідності, при прийнятті рішень стосовно того, якій області потрібна допомога в першу чергу необхідно використовувати глибину бідності і абсолютний показник, такий як кількість бідних. Як видно з рисунка, кількість бідних суттєво відрізняється між областями: найбільша кількість бідних знаходиться у Донецькій області, а найменша – у Кіровоградській. Показник глибини бідності не варіює так сильно між областями: найбільше його значення в Хмельницькій області (33,8%), а найменше – в Київській (23%).

Результати цього аналізу мають важливе значення для політиків: будь-який простий підхід до надання адресної допомоги може виявитись

неефективним у наданні продовольчої допомоги або у зменшенні рівня бідності. Наприклад, в областях де показник глибини бідності є найменшим, 6 гривень, скажімо, можуть допомогти бідним при зростанні цін на продовольчі товари, в той час як, в областях із найбільшим значенням цього показника 6 гривень взагалі не принесуть покращення. Із-за існуючих бюджетних обмежень, завжди необхідно обирати між кількістю бідних, яким буде надана допомога і сумою трансферту на одну особу. Щоб забезпечити ефективність соціальних програм, в тих областях де глибина бідності більша, було б краще збільшити суму трансферту і надати допомогу меншій кількості осіб, ніж забезпечити трансферт, що буде складати лише мізерну частину нестачі доходу.

3. Характеристики бідних

Для того, щоб розробити успішну програму боротьби із бідністю уряд повинен мати уяву про найважливіші чинники бідності. В цьому розділі ми обговорюємо основні характеристики бідних. В таблиці 1 в додатку представлено розподіл домогосподарств, класифікованих як "бідні" (в яких середньодушові витрати на місяць складають менше 1 долара) і "не бідні". Жирним шрифтом відмічені ті характеристики, які найбільш характерні для бідних домогосподарств.

Із розподілу домогосподарств за віком голови домогосподарства чітко видно, що чим молодше голова домогосподарства, тим більша ймовірність того, що домогосподарство буде бідним. В сільській місцевості найбільш вразливими є домогосподарства, очолювані особою до 20 років, в той час як у містах – домогосподарства, очолювані особою 21-30 років. Чим старше голова домогосподарства, тим менша ймовірність бідності. Крім того, як свідчать дані, не має взаємозв'язку між бідністю і тим, що домогосподарство очолюється пенсіонером.

Що стосується статусу зайнятості, єдине, що має значення це те, чи є голова домогосподарства безробітним чи ні.

Структура домогосподарства є одним із важливих чинників бідності. Бідні сім'ї мають більшу кількість членів і більше дітей до 16 років. Крім того, як показують данні дослідження життя домогосподарств 50,6 і 58,4% дітей походять із бідних міських і сільських сімей, відповідно. Цей результат є дуже важливим з політичної точки зору: у наданні продовольчої допомоги необхідно вживати заходів, спрямованих на бідних дітей. Прикладом таких заходів можуть бути програми надання безкоштовних обідів в дошкільних і шкільних установах. Така велика частка бідних дітей загрожує майбутньому економічному зростанню України, оскільки вона означає, в першу чергу, нижчий освітній рівень і зменшення людського капіталу, що є необхідними умовами зростання економіки.

Однак, лише візуального дослідження даних не достатньо для визначення визначальних факторів бідності. Для підтвердження наших попередніх

тверджень ми використали економетричну оцінку. В додатку наводиться короткий опис метода, який використовувався для економетричної оцінки, а в тексті ми наводимо лише інтерпретацію результатів.

Міські населені пункти. Результати оцінки показали, що вік голови домогосподарства (а також те, чи є голова домогосподарства пенсіонером чи ні) і наявність земельної ділянки не є визначальними чинниками бідності. Із усіх досліджуваних факторів, безробіття голови домогосподарства має найбільш суттєвий вплив на бідність: якщо голова домогосподарства безробітний, то ймовірність того, що домогосподарство буде за межею бідності збільшується на 20%. Крім того, якщо відношення працюючих до членів сім'ї збільшується на 0,1 ймовірність бідності зменшується на 14%. Структура домогосподарства також має суттєве значення: якщо розмір домогосподарства збільшується ймовірність того, що це домогосподарство опиниться за межею бідності збільшується на 11%, а якщо кількість дітей збільшується на один – ймовірність бідності збільшується на 5%. Освітній рівень голови домогосподарства є також визначальним фактором бідності: отримання вищої освіти зменшує ймовірність бідності на 9%.

Сільська місцевість. Вік голови домогосподарства не є визначальним чинником бідності. Крім того, **пенсіонери є заможнішими**: якщо голова домогосподарства пенсіонер, ймовірність бідності зменшується на 10%. Кількість дітей збільшує ймовірність того, що домогосподарство опиниться за межею бідності на 6% і є визначальним фактором бідності. Чинник зайнятості голови домогосподарства у сільській місцевості також має велике значення: хоча безробіття голови домогосподарства у сільській місцевості не відіграє такої важливої ролі як у місті, самозайнятість є важливим фактором, який допомагає уникнути бідності: якщо голова домогосподарства самозайнятий, то ймовірність бідності зменшується на 19%. Цікавим є те, що зайнятість голови домогосподарства у сільському господарстві: зайнятість в сільському господарстві збільшує ймовірність бідності на 6%. Як і в міських поселеннях наявність земельної ділянки не є визначальним чинником, що допомагає людям уникнути бідності.

Результати аналізу узагальнені в таблиці 2.

Таблиця 2. Основні чинники бідності

Чинники, які збільшують ймовірність бідності (зростання фактора)	Ймовірність бідності збільшується на,%		Чинники, які зменшують ймовірність бідності (зростання фактора)	Ймовірність бідності зменшується на, %	
	Міські поселення	Сільська місцевість		Міські поселення	Сільська місцевість
Розмір домогосподарства	11.0	10.0	Працюючі/члени домогосподарства	14.2	18.0
Кількість дітей	5.6	4.5	Рівень освіти	1.3	1.9
Зайнятість в сільському господарстві	-	5.7	Якщо голова домогосподарства має вищу освіту	9.0	-
Безробіття голови домогосподарства	19.3	6.7	Само зайнятість голови домогосподарства	-	19.8
Якщо голова домогосподарства пенсіонер	4.5	-	Якщо голова домогосподарства пенсіонер	-	6.6

Різниця між міською і сільською бідністю полягає в тому, що вища освіта і безробіття відіграє важливу роль у міських поселеннях, але не в сільській місцевості, а самозайнятість – у сільській місцевості, але не в міських поселеннях. Крім того, в той час як в міських поселеннях пенсіонери є вразливою верствою населення, в сільській місцевості пенсіонери є досить заможними.

4. Політика уряду: чи є вона ефективною?

Після адміністративного втручання на ринки продовольчих товарів, уряд змістив акценти у бік адресної допомоги бідним. Соціальні програми були впроваджені в декількох областях і середній розмір грошового трансферту становив 6 гривень. Як було зазначено вище, середній розмір трансферту, необхідного для того, щоб вивести людину із бідності становить близько 46 гривень. Отже, трансферт у розмірі 6 гривень для компенсації цін на хліб здається дуже низьким для того, щоб допомогти бідним вижити. Виникає питання: чому компенсувати лише зростання цін на хліб? В той час як уряд "вирішував" проблему підвищення цін на хліб, ціни на інші продовольчі товари зростали, що призвело до зростання вартості споживчого кошика. В таблиці 3 наводиться зміна вартості споживчого кошика у 2003 році в результаті підвищення цін на основні продукти харчування.

Таблиця 3. Зміна вартості споживчого кошика бідних споживачів

Продукт	Частка продукту у споживчому кошику, %	Зростання ціни на продукт за 2003 рік, %	Зростання вартості споживчого кошика в 2003 році, %
М'ясо	9.4	11.1	1.0
Молочні продукти	8.4	14.4	1.2
Яйця	2.9	17.2	0.5
Борошно	2.7	75.1	2.1
Хліб	10.0	36.0	3.6
Крупи	5.5	33.7	1.8
Всього	**38.9**	**26.3**	**10.2**

Як видно із таблиці 3, зростання вартості споживчого кошика було спричинено зростанням цін не лише на хліб. Чому ж компенсувати лише зростання цін на хліб? Молочні продукти є також важливими для підтримання нормального ритму життя. Для того, щоб бідні не відчули впливу зростання цін на продовольчі товари необхідно забезпечити грошовий трансферт у розмірі 12 гривень на місяць (118,0*0,102)[4].

Однак, підвищення цін на продовольчі товари не обов'язково призведе до збіднiння населення України. Навіть якщо зростання цін на продовольчі товари призводить до підвищення рівня бідності, зростання доходів частково або повністю перекриває ефект зростання цін. Згідно із офіційною статистикою середньодушовий дохід в 2003 зріс на 10,9%[5], в той час як середня заробітна плата зросла на 23,7%[6]. Мінімальні виплати по безробіттю зросли на 14,3%. Зростання мінімальної пенсії було найменшим – 5,7%. В цілому, темпи зростання середніх доходів були такими ж як і темпи зростання цін на продовольчі товари. В цьому випадку не слід говорити про продовольчу кризу, яка була використана урядом для виправдання своїх дій на продовольчому ринку. І лише зростання мінімальної пенсії було меншим за зростання цін на продовольчі товари. Який вплив зростання цін на продовольство буде мати на рівень бідності[7] серед пенсіонерів? Згідно із даними обстеження життя домогосподарств 8,9% домогосподарств є бідними (згідно із межею бідності 2, тобто домогосподарства, частка витрат на продукти харчування яких складає 80% і більше) і очолюються пенсіонерами. Якщо вважати, що витрати цих домогосподарств збільшаться на 5,7%

[4] 118 гривень – це середній рівень витрат для бідних
[5] "Моніторинг макроекономічних показників", випуск 12 (44), грудень 2003, Міністерство Економіки, ст. 82
[6] Державний комітет статистики
[7] В цьому випадку ми можемо лише оцінити вплив на рівень бідності 2-го виду, тобто як підвищення цін на продовольство вплине на частку витрат на продукти харчування у сукупних витратах домогосподарства.

(зростання мінімальної пенсії) зростання цін на 10,9% (індекс цін на продовольчі товари) призведе до збільшення частки бідних домогосподарств, очолюваних пенсіонерами, до 13,3%. Однак, 5,7% - це зростання мінімальної пенсії, а зростання середньої пенсії було значно вищим. Для того щоб визначити людей, які дійсно потребують допомоги, уряд повинен визначити тих, для кого зростання доходів було меншим за зростання цін на продовольчі товари.

Цікавий факт постає, якщо розглянути політику уряду, спрямовану на забезпечення продовольчої допомоги найбільш вразливим верствам населення. Про перші наміри уряду субсидувати виробництво хліба було проголошено в жовтні 2003 року. Субсидування виробництва хліба було розпочато в Львівській і Київській областях. Через деякий час в Херсонській, Чернівецькій, Запорізькій, Донецькій і Київській областях було запроваджено систему адресних субсидій. Із цього списку областей такі області як Херсонська, Київська, Чернівецька і Запорізька, здається, "не правильні" кандидати для впровадження системи адресної допомоги в першу чергу, враховуючи той факт, що в деяких областях (Луганській, Дніпропетровській і АРК) ситуація з бідністю набагато гірша. Рішення про запровадження програм адресної допомоги приймається на обласному рівні і, як результат, області, в бюджетах яких немає грошей на проведення таких програм, не в змозі надавати допомогу бідним. Уряд повинен координувати розподіл грошей на проведення програм продовольчої підтримки таким чином, щоб області де кількість бідних найбільша, отримували гроші в першу чергу.

5. Висновки і рекомендації

На основі проведеного аналізу можна зробити наступні висновки і дати наступні рекомендації.

По-перше, показники бідності різняться між областями і найбільша кількість бідних знаходиться в Донецькій області. Трансферт щоб вивести людину із бідності в середньому по Україні має складати 46 гривень на місяць. Сума необхідного трансферту найменша в Київській (38 гривень) і найбільша в Хмельницькій області (56). Така варіація рівня і глибини бідності між областями вимагає розробки різних стратегій боротьби із бідністю в різних регіонах. Рішення, в яких областях необхідно розпочинати програми адресної допомоги в першу чергу повинні прийматися не на обласному, а на державному рівні, оскільки їх запровадження залежить від наявності коштів в місцевих бюджетах, а не від рівня і глибини бідності в області. Як показує практика, в першу чергу соціальні програми запроваджуються в областях, де проблема бідності є менш значною (наприклад, Київська і Чернівецька області). Отже, боротьба із бідністю містить в собі елемент перерозподілу коштів від багатших до бідніших областей і саме цьому вимагає втручання уряду. Однак, деталі впровадження соціальних програм повинні вирішуватись на

обласному рівні, оскільки області найкраще зможуть провести ідентифікацію найвразливіших верств населення.

По-друге, бідність 2-го типу домінує у сільській місцевості. А, отже, сільські жителі більш чутливі до підвищення цін на продовольство. В той же час, тому що транспортні витрати є досить високими, в сільській місцевості продукти харчування коштують дорожче ніж в міських поселеннях. Щоб забезпечити нижчі ціни для сільських жителів необхідно покращувати інфраструктуру і, особливо, дороги.

По-третє, навіть якщо підвищення цін на продовольчі товари дійсно призводить до збільшення рівня бідності, зростання доходів компенсує цей ефект. Середні доходи протягом 2003 року росли в такому ж темпі як і ціни на продовольчі товари, що свідчить про те, що в Україні не має ніякої продовольчої кризи. Зростання цін на продовольчі товари є проблемою лише для особливо бідних, що є аргументом на користь адресної допомоги, а не широкомасштабного втручання уряду у продовольчий ринок.

По-четверте, у міських поселеннях безробіття голови домогосподарства є найбільш вагомим чинником бідності. Це означає, що створення робочих місць повинно бути важливим елементом політики, спрямованої на подолання бідності в Україні. Встановлення граничного рівня рентабельності для виробників хліба і макаронних виробів, здається, суперечить цій меті: не в змозі працювати в умовах обмеження рентабельності малі підприємства припиняють діяльність, таким чином, руйнуючи робочі місця. Однак, необхідно відмітити, що серед зайнятих теж багато бідних. Робота на підприємстві, яке несе збитки і не виплачує заробітної плати, не допоможе уникнути бідності. З цієї точки зору, лише зайнятість в конкурентній галузі може допомогти у боротьбі із бідністю. В сільській місцевості зайнятість в сільському господарстві збільшує ймовірність опинитися за межею бідності. Отже, покращення можливостей працевлаштування поза сільським господарством, через проекти розвитку сільської інфраструктури, могло б призвести до суттєвого покращення добробуту на селі.

І, нарешті, бідні домогосподарства мають більше дітей. Це вимагає від політиків розробки програм допомоги дітям із бідних сімей, таких як безкоштовні шкільні обіди. Те що в Україні так багато бідних дітей є загрозою для майбутнього економічного зростання. Для дітей із бідних сімей вартість освіти завжди вища: вартість освіти це не лише те, що необхідно сплатити за навчання, але й те, що можна було б заробити, якщо працювати, а не ходити до школи. Для України це означає нижчий освітній рівень громадян в майбутньому, менше людського капіталу і уповільнення економічного зростання.

В.Г. Рецензент А.К., січень 2004 р.

Додаток. Частина А.

Таблиця 1. Розподіл домогосподарств за соціально-економічним статусом голови домогосподарства, % домогосподарств

	Міські поселення		Всього	Сільська місцевість	
	Бідні	Не бідні		Бідні	Не бідні
Вікова група					
0-20	14.3	85.7	100.0	**100.0**	**0.0**
21-30	**68.5**	**31.5**	100.0	40.0	60.0
31-40	39.5	60.5	100.0	36.5	63.5
41-55	31.3	68.7	100.0	27.6	72.4
старше 55	27.4	72.6	100.0	21.4	78.6
Статус зайнятості				*100*	*100*
- найманий робітник	28.4	71.6	100.0	23.5	76.5
- самозайнятий	35.3	64.7	100.0	16.3	83.7
- пенсіонер	28.5	71.5	100.0	22.4	77.6
- безробітний	**48.5**	**51.5**	100.0	39.4	60.6
Кількість членів домогосподарства					
1	12.0	88.0	100.0	11.9	88.1
2	22.0	78.0	100.0	16.3	83.7
3	32.5	67.5	100.0	36.7	63.3
4 – 5	**51.1**	**48.9**	100.0	42.0	58.0
більше 5	**75.6**	**24.4**	100.0	**63.2**	**36.8**
Кількість дітей до 16 років					
0	22.6	77.4	100.0	16.9	83.1
1	40.1	59.9	100.0	35.6	64.4
2 – 3	**60.2**	**39.8**	100.0	**50.7**	**49.3**
понад 3 дитини	**100.0**	**0.0**	100.0	**72.1**	**27.9**
Освітній рівень					
- початкова освіта	34.7	65.3	100.0	25.8	74.2
- середня освіта	35.2	64.8	100.0	27.5	72.3
- професійна освіта	32.4	67.6	100.0	26.1	73.9
- вища освіта	25.6	74.4	100.0	24.2	75.8
- закінчена вища освіта	17.7	82.3	100.0	13.1	86.9
Кількість земельних ділянок					
0	32.8	67.2	100.0	35.6	64.4
1	28.9	71.1	100.0	22.6	77.4
over 1	32.8	67.2	100.0	27.9	72.1
Працюючі/кількість членів домогосподарства					
0	24.4	75.6	100.0	20.0	80.0
1/5-1/4	**62.1**	**37.9**	100.0	48.8	51.2
1/3-1/2	36.1	63.9	100.0	28.5	71.5
2/5	**57.1**	**42.9**	100.0	45.2	54.8
1/1	11.2	88.8	100.0	8.9	91.1

Частина Б.

Для оцінки впливу індивідуальних характеристик на бідність ми використовували данні обстеження життя домогосподарств у 2001 році. Вибірка для сільських домогосподарств склала 3335 спостережень, а для міських – 5570. Всі домогосподарства були поділені на бідних (із середньодушовим доходом менше 163,31 грн. в місяць) і не бідних. В моделі використовувались наступні пояснювальні змінні:

- кількість дітей до 16 років в домогосподарстві, ДІТ;
- працюючі/кількість членів домогосподарства, ПРАЦ;
- вік голови домогосподарства, ВІК;
- наявність земельної ділянки (га), ЗЕМЛЯ;
- освітній рівень (років навчання), ОСВІТ;
- розмір домогосподарства, РОЗМ;
- фіктивна змінна, що дорівнює 1 якщо: голова домогосподарства зайнятий в сільському господарстві (ГАЛУЗЬ), найманий робітник (РОБІТ), самозайнятий (САМ), пенсіонер (ПЕНС), безробітний (БЕЗРОБ) і має вищу освіту (ВОСВ), і дорівнює 0 в іншому випадку.

Для того, щоб оцінити вплив вище зазначених факторів на бідність, ми використовуємо Пробіт модель. Це модель, в якій залежна змінна може приймати лише два значення: 1, якщо домогосподарство знаходиться за межею бідності, і 0 – якщо воно не є бідним. Результати оцінювання представлені в таблиці 2.

Таблиця 2. Результати оцінки

Залежна змінна	Міські поселення			Сільська місцевість		
	Коефіцієнт	Стандартна похибка	п-значення	Коефіцієнт	Стандартна похибка	п-значення
ДІТ	0.168	0.04	0.00	0.13	0.05	0.01
ПРАЦ	-0.430	0.08	0.00	-0.50	0.11	0.00
ВІК	-0.001	0.00	0.59	-0.01	0.00	0.06
ЗЕМЛЯ	-0.000	0.00	0.19	-0.00	0.00	0.18
ОСВІТ	-0.038	0.01	0.00	-0.05	0.01	0.00
РОЗМ	0.331	0.02	0.00	0.28	0.02	0.00
ГАЛУЗЬ	-	-	-	0.16	0.08	0.06
РОБІТ	0.096	0.07	0.17	-0.18	0.09	0.04
САМ	0.151	0.17	0.38	-0.68	0.29	0.02
ПЕНС	0.135	0.09	0.14	-0.18	0.11	0.09
БЕЗРОБ	0.529	0.08	0.00	0.48	0.10	0.07
ВОСВ	-0.286	0.06	0.00	-0.03	0.11	0.79
Псевдо R^2	0.1324			0.1321		

Пробіт модель оцінює ймовірність позитивного результату: в нашому випадку це ймовірність того, що домогосподарство знаходиться за межею бідності. Модель оцінюється за допомогою економетричного пакету СТАТА.

Позитивне (негативне) значення коефіцієнту показує, що при збільшенні змінної на одиницю, ймовірність бідності збільшується (зменшується). Наприклад, 0,168 при змінній ДІТ означає, що при збільшенні на 1 дитину ймовірність бідності збільшується; -0,43 при ПРАЦ означає, що якщо відношення працюючих до кількості членів домогосподарства збільшується на 0,1, ймовірність бідності зменшується. П-значення показує значимість коефіцієнтів: якщо воно менше 0,1, то фактор має вагомий вплив на бідність, якщо більше – не вагомий. Наприклад, п-значення 0,00 для коефіцієнта при змінній ДІТ означає, що вплив цієї змінної вагомий+, а п-значення 0,59 при змінній ВІК означає, що вік голови домогосподарства не є визначальним фактором бідності.

Граничний вплив (тобто, *наскільки* ймовірність бідності збільшується (зменшується) коли значення фактора збільшується на одиницю, а для фіктивних змінних коли змінна змінюється з 0 на 1) знаходиться шляхом множення коефіцієнта на значення функції щільності, оціненої при середніх значеннях змінної. Наприклад, значення функції щільності було оцінено на рівні 0,4. Тоді граничний вплив змінної ДІТ становить 0,05 (0,4*0,13), тобто при збільшенні кількості дітей на 1 ймовірність того, що домогосподарство буде бідним збільшується на 5%. Граничний вплив також розраховується за допомогою економетричної програми.